

FEEL THE BURN?

NOAM CHOMSKY AMERIKKALAISEN VASEMMISTON TAUSTAHAHMONA

IIRO KIVINEN

Vuonna 2016 Yhdysvaltain presidentinvaalien demokraattisen puolueen esivaalikierroksella tuli tutuksi nimi Bernie Sanders ja hänen iskulauseensa "Feel The Bern". Sanders on amerikkalaisittain vasemmistolaisesti suuntautunut poliitikko, joka ajaa julkista terveydenhuoltoa, ilmaista korkeakoulutusta ja muita hyvinvointivaltion arvoja.

Yhdysvaltalaisen vasemmiston ajattelua ei Suomessa juurikaan tunneta. Sandersin ajatusten taustalla, ei niinkään näkyvänä hahmona, mutta epäsuorana vaikuttajana, oli äänekkäs ideologinen megafoni Noam Chomsky.

Yhdysvaltalainen Noam Chomsky on julkaissut elinaikanaan yli 80 kirjaa ja tuhat artikkelia niin erilaisilta aloilta kuin lingvistikasta, filosofiasta, politiikasta, kognitiotieteestä ja psykologiasta. Hänestä tuli MIT:n apulaisprofessori 27-vuotiaana ja professori 32-vuotiaana. Hänen lukemattomat palkintonsa ja kunnianosoituksensa puhuvat puolestaan. Chomsky on yhä 90-vuotiaana yhtä tuottelias kuin nuoruusvuosinaan julkaistessaan kirja per vuosi tahtia. Kotimaassaan Chomsky tunnetaan kuitenkin ennen kaikkea yhtenä merkittävimmistä Yhdysvaltain ulkopoliittikan kriitikoista.

Chomskyn kielitieteellistä merkitystä on vaikea liioitella. Hänet nähdään usein jopa varsinaisen teoreettisen kielitieteen perustajana. 1950-luvulle tultaessa kielitiedettä hallitsi klassinen strukturalistinen lähestymistapa, jossa kielitieteen tehtävänä nähtiin yksittäisten kielten morfeemien ja foneemien kuvailu ja luokittelu. Chomsky sitä vastoin korosti, että kielitieteen olisi kyettävä tekemään selkoa myös lauserakenteista tai syntaksista. (Raatikainen 1997, 31.) Chomsky hylkäsi induktiiviset taksonomiset menetelmät ja keskittyi täsmällisen, formalisoidun syntaksin teorian luomiseen. Chomskyn laajan kielitieteellisen tuotannon keskeisimpiä teoksia ovat *Syntactic Structures* (1957) ja *Aspects of the Theory of Syntax* (1965). Jälkimmäinen kirja on kielentutkimuksen ylivoimaisesti eniten siteerattu teos. (Karlsson 2012, 42.) Tässä artikkelissa keskityn kuitenkin Chomskyn yhteiskuntatieteelliseen puoleen.

Mediassa Noam Chomsky nähdään usein joko yhteiskuntakriitikkona tai kielitieteilijänä, ja hän on myös itse korostanut näiden roolien olevan hänelle lähtökohtaisesti erilaiset. Oma näkemykseni on kuitenkin, että Chomsky asettuu niin tieteentekijänä kuin yhteiskuntakriitikkona ”tiedon” puolelle. Toisin sanoen hän uskoo siihen, että yhteiskunnalliset epäkohdat ja tieteelliset ongelmat saadaan ratkaistuksi faktoja seuraten ja loogisesti edeten. Juuri edellä mainitun tosiseikan edessä Chomskyn mielestä suurin osa poststrukturalismista ja muusta post-ajattelusta on ilmeisesti täynnä truismeja, epätotuuksia ja käsiteepäselvyyksiä.

Haastattelussa poliittisen taloustieteilijän C. J. Polychronioun kanssa Chomsky on erityisen huo-

lissaan siitä, että suuria globaaleja ongelmia, kuten ilmastonmuutosta tai ydinsodan uhkaa, ei juuri lainkaan pystytä kohtaamaan Yhdysvaltain Trumpin-ajan poliittisessa keskustelussa. (Polychroniou 2016.)

Chomsky näkeekin Yhdysvaltain politiikan erityisen anti-intellektuaalisena:

...yksi vaikeuksista saada aikaan julkista huolta ilmastonmuutoksen hyvin vakavasta ongelmasta on siinä, että 40 prosenttia Yhdysvaltain väestöstä ei näe syytä, miksi se olisi ongelma ylipäättään, sillä Jeesus Kristus palaa takaisin maan päälle parin vuosikymmenen kuluessa. Suunnilleen sama prosenttimäärä uskoo, että maailma luotiin muutama tuhat vuotta sitten. Jos tiede on ristiriidassa uskonnon kanssa, sen pahempi se on tieteelle. Mitään vastaavaa olisi vaikeaa löytää muista yhteiskunnista. (Polychroniou 2016.)

Trumpin edustama totuuden jälkeinen aika vie tätä anti-intellektualismia entistä pidemmälle ja samalla Chomsky toteaa, että Yhdysvaltain republikaaninen puolue on ylipäättään yksi maailman vaarallisimmista järjestöistä.

Chomskyn tausta

Avram Noam Chomsky syntyi 7. joulukuuta 1928 William Chomskylle ja Elsie Simonofskylle Philadelphiassa Pennsylvaniassa. Hänen isänsä oli paennut Venäjältä Yhdysvaltoihin vuonna 1913 välttääkseen joutumasta asevelvolliseksi tsaarin armeijaan. Yhdysvaltoihin saavuttuaan William Chomsky työskenteli hikipajoissa Baltimorissa Marylandissa. Hän pystyi raivaamaan tiensä Johns Hopkins yliopistoon työskentelemällä samanaikaisesti opetustehtävissä Baltimoren heprealaisissa kouluissa. Philadelphiaan muuton jälkeen hän ja hänen vaimonsa aloittivat opettamisen uskonnollisessa Mikveh Israel -seurakunnassa. William Chomsky onnistui lopulta suorittamaan väitöskirjan keskiajan heprean kielestä, ja hänestä tulikin tämän alan merkittävimpiä kieliopin tutkijoita. Isän vaikutus poikaansa on ollut merkittävä ja William totesi elämän pääperiaatteen olevan ”yksilöiden kouluttaminen, jotka ovat hyvin integroituneita, vapaita ja itsenäisiä ajattelussaan, huolissaan maailmasta ja valmiita tekemään siitä paremman paikan ihmisille ja innokkaita ottamaan osaa elämään samalla tehden siitä merkityksellisempää ja hyödyllisempää kaikille”. Tämä Williamin toivoma luonnehdinta ei voisi olla osuvampi Avram Noam Chomskyn kohdalla. (Barsky 1997, 8–11.)

Noam Chomskyn äidillä oli yhtä lailla merkittävä rooli hänen kehityksessään ajattelijana, opettajana ja aktivistina. Elsie Chomskyn poliittinen sensitiivisyys motivoi Noamia katsomaan oman sosiaalisen kontekstinsa ulkopuolelle sekä poliittisen toiminnan ja osallistumisen maailmaan. (mt., 11.)

Myöhemmin perheen muutettua New Yorkiin kysymys oli myös laajemmasta kulttuurisesta kontekstista. Chomsky kertoo, kuinka

juutalainen työväenluokan kulttuuri New Yorkissa oli todella poikkeuksellinen. Se oli erittäin intellektuaalista, todella köyhää (rahallisesti), useimmilla ihmisillä ei ollut töitä ollenkaan ja toiset elivät slummeissa ja niin edespäin. Mutta se oli rikas ja elävä intellektuaalinen kulttuuri: Freud, Marx, the Budapest String -kvarretti, kirjallisuutta ja muuta sen sellaista. Tuo aika oli mielestäni kaikkein vaikuttavinta omina teinivuosinani. (Chomsky 1987, 11.)

Nuorena Chomsky liikkui sionistisen vasemmiston piireissä ja laajemminkin antileniniläisen ja jopa antimarxilaisen vasemmiston yhteisöissä. Hän ei kuitenkaan voimakkaasti sitoutunut mihinkään järjestöihin.

Juutalaisuus istuu Chomskyssä syvästi. Hän on todennut että,

ajatukseni ideaalisesta tekstistä on yhä mieleissäni Talmudia muistuttava, pidän ajatuksesta rinnakkaisista teksteistä, pitkistä diskursiivisista alaviitteistä ja marginaaliin kommentoinnista, teksteistä, jotka keskustelevat toisten tekstien kanssa. (Barsky 1997, 10.)

Yksi Chomskyn suurimmin vaikuttaneista hahmoista on englantilainen filosofi Bertrand Russell (1872–1970). Yhtäläisyyksiä näiden ajattelijoiden välillä voi nähdä olevan neljässä eri seikassa. Ensinnäkin Russellin vaikutus näkyy Chomskyn oman ajattelun pohjana samanlaisina ajatuksina filosofiasta ja logiikasta. Toiseksi Russellilla oli samankaltainen syvällekäyvä kiinnostus ja sitoutuminen yleisen vapauden ideaan. Kolmanneksi Russell työskenteli yliopiston tutkijana ja toimi samanaikaisesti alistettujen luokkien puolesta. Neljänneksi hän piti arvoistaan kiinni, vaikka se saattoi vaarantaa hänen maineensa tai jopa vapautensa. (Barsky 1997, 32; ks. myös Chomskyn Russellin muistoksi pitämät luennot, Chomsky 1972b.)

Toinen Chomskyn ratkaisevasti vaikuttanut intellektuelli on kirjailija George Orwell (oikealta nimeltään Eric Arthur Blair, 1903–50). Chomsky viittaa monessa kohdassa Orwellin kokemuksiin

Espanjan sisällissodasta, jota Orwell kuvaa teoksessaan *Katalonia, Katalonia*. Orwellin totalitarismi-kritiikki teoksissa 1984 ja *Eläinten vallankumous* kuuluu Chomskyn ajattelun olennaisiin taustoihin. Käsitellessään ideologista manipulaatiota Chomsky käyttää käsitettä Orwellin dilemma.

Kolmannen taustan Chomskyn ajattelulle muodostaa anarkosyndikalistinen työväenliike keskeisimpänä edustajanaan Rudolf Rocker (1873–1958) ja välittömän työväenvaltan merkitystä korostava vasemmistokommunismi Antonie Pannekoe (1873–1960) kärkihahmonaan. Sen sijaan vasemmistolaisen liikkeen valtavirtauksiin, kuten marxismi-leninismiin ja länsimaiseen sosiaalidemokratiaan, Chomsky suhtautuu hyvin kriittisesti (vrt. myös Arnove 1997).

Anonyymi-kirjoittaja amerikkalaisella marxmail.org-sivustolla toteaa, että marxilaisesta perspektiivistä katsoen Chomskyn näyttävä paikka yhdysvaltalaisessa politiikassa on eräänlainen haaste. Vastakohtana leegiolle marxilaisia tutkijoita, jotka lentävät konferenssista konferenssiin esittäen hämäriä papereita Karl Marxin *Grundrissestä* tai yrittävät ymmärtää Marxia ranskalaisesta jälkistrukturalistisesta perspektiivistä, Chomsky on pitänyt parempana puhumista paikallisyhteisöille tai aktivisteille. Niin juutalaisen talmudismin ihailija kuin onkin Chomsky ei ole päätenyt mihinkään marxilaiseen talmudismiin vaan toimii todellisilla poliittisilla näyttämöillä. Tämä tekeekin Chomskysta amerikkalaisen politiikan näkyvimmän vasemmistointellektuellin. Näiltäkään osin Chomsky ei jää kauaksi Russellin ajattelusta.

Kiistanalaisuus

Chomsky on maailman siteeratuinta tutkijoi- ta. Hän on humanististen tieteiden elossa olevista ihmisistä siteeratuin ja kaikkien aikojen listalla Chomsky rinnastuu sellaisiin nimiin kuin Karl Marx tai Sigmund Freud. Hän on vasemmalle suuntautuneiden intellektuellien suuria inspiroivia hahmoja ja on ollut sitä 50 vuotta. Hän on myös kaikkein kiistellyimpiä intellektuelleja. Jos Chomskyn seuraajat nostavat hänet suurten klassikoiden rinnalle, niin kriitikotkaan eivät säästele sanojaan. Chomsky kuuluu niihin ajattelijoihin, joita vastaan on julkaistu kokonaisia antologioita, esim. Peter Collierin ja David Horowitzin toimittama *The*

Anti-Chomsky Reader (2004). Sen toimittaja Peter Collier kyseenalaistaa koko Chomskyn intellektuaalisen uskottavuuden. Hän toteaaakin seuraavasti:

...toisenlaisista kulttihahmoista eroten Chomskyn voima ei lepää karisman tai yliluonnollisen näyn sähköisyydessä. Hänen puheensa ovat latteita ja fatwan kaltaisia. Ne on hermeettisesti nivottu syllogismeilla ja itseviittauksilla vailla erimielisyyden happea. Hänen voimansa ei tule hänen persoonastaan, vaan siitä tosiasista että hän, enemmän kuin yksikään toinen nykyinen julkinen intellektuelli, on antanut autenttisen äänen vihalle Yhdysvaltoja kohtaan, joka on ollut osa kansallista maisemaamme 1960-luvun puolivälistä lähtien. Se on ääni, joka on helposti erotettavissa muista samaa kantaa edustavista äänistä. Chomsky on kiinnostunut vain muutamista totuuksista, joita hän ei salli kyseenalaistettavan. Hänen sitaattinsa usein kiertyvät solipsistisesti takaisin hänen omiin teoksiinsa. Hän argumentoi niin kopeasti sivuuttaen toisenlaiset selitykset, että usein tuntuu ikään kuin hän puhuisi itseksensä. (Collier ja Horowitz 2004, viii.)

Kovimmillaan Chomskyyyn kohdistunut kritiikki on liittynyt syytöksiin Pol Potin hirmuhallinnon tukimisesta Kambodžassa ja niin sanottuun Faurisson-tapaukseen, jossa Chomskyn väitettiin tukenneen holokaustin kieltämistä. (Morris 2004, 1–34.)

Syksyllä 1979 Robert Faurisson, ranskalaisen kirjallisuuden professori Lyonin yliopistossa, vapautettiin työtehtävistään. Häntä vastaan oli nostettu syyte kirjoituksista, joissa hän kielsi kaasukammioiden olemassaolon natsi-Saksassa kyseenalaistaen koko holokaustin. Faurisson tuomittiin historian vääristämisestä. Chomsky allekirjoitti adressin, jossa vaadittiin ehdotonta sananvapautta ilman riskiä tulla vainotuksi. Chomskyn mukaan tällainen sananvapauden loukkaus haiskahtaa stalinismilta tai fasismilta. Ranskalaisessa lehdistössä Chomsky leimattiin Faurissonin näkemysten kannattajaksi. Tähän Chomsky kirjoitti vastineen, jossa hän korosti että kansalaisoikeus näkemyksen esittämiseen on osattava erottaa näkemyksen sisällön hyväksymisestä. Chomsky korostaa, että hän on tuominnut holokaustin vähintään yhtä selvästi kuin kriittikkonsa, mutta tässä on kysymys akateemisesta sananvapaudesta. (Barsky 1997, 179–183.) Chomsky puolusti ehdotonta sananvapautta myös kriittistä opiskelijaliikettä vastaan, vaikka hän hyväksyikin asiasisällöltään Vietnamin sotaa vastustavien opiskelijoiden näkemykset.

Kaiken polemiikin jälkeen voi ehkä todeta, että Faurissonin tapaus tuo räikeästi esiin Chomskyn luonteen tietyt heikkoudet. Hän heittäytyy polemiikkiin sen sijaan, että etsisi yksinkertaista rauhoittamista tai yhteistä säveltä häntä vastaan

hyökkäävien tahojen kanssa. Chomskyn arvostelijat käyttävätkin hänen kärkevyyttään suuntaamaan huomion pois hänen todellisista näkemyksistään.

Toinen dramaattinen debatti liittyy Pol Potin hallintoon Kambodžassa. Chomskyn ja Edward Hermanin yhteisteos *The Political Economy of Human Rights* julkaistiin vuonna 1979. Kirjan toisessa osassa ”After the Cataclysm: Postwar Indochina and the Reconstruction of Imperial Ideology” Chomsky ja Herman vertasivat kahta julmuuden näyttämöä –Kambodžaa ja Itä-Timoria – ja arvioivat useita median reaktioita suhteessa näihin tapauksiin. 7. marraskuuta 1980 *Times Higher Education Supplementin* artikkelissa ”Chomskyn totuuksien hylkääminen” Steven Lukes syytti Chomskya intellektuaalisesta vastuuttomuudesta. Hän viittasi petoksiin ja vääristyksiin, joita pyöri Pol Potin hallinnon ympärillä Kambodžassa. Lukes syytti Chomskya totaalista Yhdysvaltain vastaisuudesta Indokiinassa ja väitti, että Chomsky oli menettänyt kaiken perspektiivin. Lukesin mielestä oli vain yksi ajateltavissa oleva asia: Chomsky oli pettänyt omat anarkistis-libertariaaniset periaatteensa. Lukesin mielestä on

surullista nähdä Chomskyn kirjoittavan näistä asioista ja pidän sitä ironisena, kun otetaan huomioon Yhdysvaltain hallituksen rooli Pol Potin asettamisessa YK:n turvallisuusneuvostoon. Tämä on kummallista, koska Chomsky on aiemmin edustanut anarkistis-libertariaanista politiikkaa. Kirjoittaessaan tällä tavalla Pol Potin regiimistä Kambodžassa Chomsky ei petä ainoastaan intellektuellien vastuuta vaan oman itsensä vastuun. (Lukes 1980.)

Lukes ei ota lainkaan huomioon kirjan aihetta, joka kaiken lisäksi aivan selkokielellä mainitaan ensimmäisen osan johdannossa, ”Kambodža: Miksi media pitää sitä uutisarvoltaan merkittävämpänä kuin Indonesiää ja Itä-Timoria”. Siinä tuodaan esiin, että suora vertailu Kambodžan ja Itä-Timorin välillä osoittaa, kuinka jälkimmäinen verilöyly on pahin kansanmurha, väkilukuun suhteutettuna, siten holokaustin. Täten, jos nämä aiheutetut kauheudet Itä-Timorissa olisivat verrannollisia Pol Potin vastaaviin tekoihin Kambodžassa (ja Chomskyn mukaan näin on asian laita), näiden hirmutekojen vertailu ei voisi millään muodostaa puolustuspuhetta Pol Potin teoille. Lukes kuitenkin päätyy juuri tähän johtopäätökseen. Jos tämänkaltaista vertailua ei voi tehdä ilman, että intellektuaalinen yhteisö nousee protestoimaan, niin sitten koko

asia valtiojohtoisesta murhasta häviää sen polemiikin sisään, kumpi massamurhaajista osoittautuu vähemmän pahaksi. (Barsky 1997,188.)

Chomskyn mukaan Lukesin piittaamattomuus Chomskyn ja Hermanin vertailusta Pol Potin ja Itä-Timorin välillä kertoo ainoastaan paljon hänestä itsestään. Chomskyn mielestä:

Kun Lukes jättää täysin mainitsematta selkeät, kiistämättömät ja suorat vertailut [Pol Potin ja Itä-Timorin välillä], hän tuo esiin itseään Timorissa tapahtuneiden rikoksien puolestapuhujana. Tämä on elementaarista logiikkaa: jos vertailu Pol Potin ja Timorin välillä on apologetiikka Pol Potille, niin kuin Lukes väittää (relevantin tekstin pois jättämällä, josta hän ei voinut olla tietämättä), niin tällöin Timorin rikosten täytyy olla merkityksettömiä. Lukes puolustaa pahinta verilöylyä väkilukuun suhteutettuna sitten holokaustin. Mikä pahempaa, tämä on rikos, josta Lukes kantaa vastuun; Ison-Britannian tuki on ollut merkittävä. Se on myös rikos, jota Lukes olisi voinut olla estämässä, jos hän ei olisi tukenut näitä julmia hirvelyksiä; päinvastoin, ei hän eikä kukaan mukaan ole ollut ehdottamassa, mitä pitäisi tehdä Pol Potin suhteen. (Chomsky 13.2.1996, siteerannut Barsky 1997, 188.)

Chomskyn argumentoinnin tarmo kertoo paljon siitä halveksunnasta, jota Chomsky tuntee tämänkaltaista ajattelua kohtaan. Säädyllisyys ei saa ottaa sijaa massamurhien ja valheiden tuomitsemisilta. Chomskyn mielestä tämä vain osoittaa intellektuaalisen yhteisön ymmärryksen tason. (Barsky 1997, 188.)

Kriitikot yrittävät osoittaa, että Chomsky syylistyy jonkin kaikkien yleisesti tuomitseman kannan tai ilmiön tukemiseen. Tällä sivuutetaan Chomskyn varsinaiset argumentit, jotka vaatisivat uutta pohdintaa. Faurissonin tapauksessa Chomskyn varsinainen asia on sananvapauden ja akateemisen vapauden ehdoton loukkaamattomuus. Itä-Timorin tapauksessa kyse on median sivuuttaman tragedian esiintuomisesta. On varsin yksiselitteistä, että Chomsky ei puolusta holokaustin kieltämistä eikä Pol Potin politiikkaa. Chomsky näyttää näidenkin polemiikkien valossa lopulta vastuullisena intellektuellina.

Chomskya on syytetty alatyylisestä nujakoinnista. Hän kiistää tällaisen leiman ja ylipäätään kaikki leimat. Chomsky mainitsee, kuinka

kriittistä keskustelua Neuvostoliitosta ei kutsuta alatyyliseksi nujakoinniksi. Alatyylinen nujakointi terminä viittaa juoruiluun ja vakavuuden puutteeseen. Tällainen leimaaminen on yksi niistä keinoista, joilla länsimaiset vallat suojaavat itseään kriittistä tarkastelua vastaan. (Barsky 1997, 145.)

On totta, että Chomskyn poliittiset kirjoitukset käsittelevät yksittäisiä kysymyksiä, kuten Vietna-

mia, Latinalaista Amerikkaa tai Lähi-itää. Toisaalta hänellä on selvästi teoreettisempia kirjoituksia, jotka käsittelevät intellektuellien asemaa historiassa, vasemmiston ideologiaa, historiallisia tapahtumia, kuten Espanjan sisällissotaa tai vaikkapa Descartesin ajattelua. Myös poliittisten analyysien takana on sellaisia suuria kysymyksiä kuin miksi olemme tässä poliittisen historian kehityksen vaiheessa, kuinka yhteiskunnallinen muutos on mahdollinen ja minkälaisia askeleita voisimme ottaa vapautuaksemme alistavista yhteiskunnallisista rakenteista.

Chomskyn poliittisen ajattelun käsitteistöä

Chomsky näyttää laskevan paljon ihmisen luonnollisen lajiolemuksen varaan. Rousseau tapaann Chomsky ajattelee, että kaupallinen moderni yhteiskunta on eräänlainen yhteiskunnan syntiinlankeemus, jossa ihmisyksilön historia erkanee ihmislajin historiasta (Gronow 1996, 56). Samalla lailla ihmislajista vieraantuminen leimaa valtiotalismia. Chomskylle lajiolemukseen kuuluvat universaali kielioppi ja kaikille yhteinen eettinen perusta. Chomskyn mukaan sekä nykyinen kapitalistinen yhteiskunta että entinen sosialistinen yhteiskunta rikkovat näitä eettisiä periaatteita vastaan. Ihmisellä lajiolemuksellisia eettisiä periaatteita vaikuttavat olevan vapaus, veljeys ja tasa-arvoisuus eli itse asiassa Ranskan vallankumouksen periaatteet. Chomsky antaa näille ajatuksille kuitenkin omintakeisen sisällön, joka poikkeaa niin perinteisestä liberalismista kuin vasemmistolaisista valtavirtasuuntauksista. Ymmärtäessään etiikan ja moraalintajun ihmisen synnynnäisiksi ominaisuuksiksi, Chomsky näyttää etiikan ja moraalin ymmärryksessä olevan lähellä Immanuel Kantin ajattelua.

Koska Chomskyn vapaus-käsite ei rakennu yksityisomistuksen varaan vaan korostaa pikemminkin tasa-arvoa ja solidaarisuutta, hänen kovimman kritiikkinsä kohteeksi näyttää joutuvan niin sanottu vapaa maailma ja Yhdysvallat sen etujoukkona. Chomskyn kritiikki kohdistuu kuitenkin myös perinteisiin kommunistisiin yhteiskuntiin, joissa vapauden puuttuminen oli hänen mielestään täysin ilmeistä.

Chomskyn lajiolemukseen perustuvan ajattelun ja historiallisen muutoksen välillä on nähdäkseni jonkinlainen jännite. Tämä koskee sekä

olemassa olevien järjestelmien kritiikkiä että vaihtoehdoisen yhteiskunnan hahmottelua. Chomskyn kapitalismikritiikissä on universaalien periaatteiden ohella konkreettisia historiallisia aineksia. Chomskyn nykykapitalismin kritiikissa on olennaista, että uusliberalismi estää nykyisten globaalien ongelmien ratkaisemista, eli vaikeuttaa kamppailua ydinsodan uhkaa ja ilmastonmuutosta vastaan. Tämän argumentin esittämiseen ei tarvita mitään vieraantumisteoriaa.

Anarkosyndikalismin vapaus-käsitteen avoimuus saattaa myös olla ristiriidassa ihmislajin tasolle palautuvien eettisten periaatteiden kanssa. Anarkosyndikalismihan uskoo yhteiskunnallisten järjestelyjen ja korkeampia ilmaisia kohti venyvien inhimillisten olosuhteiden rajoittamattomaan täydellistymiseen, jolle ei voida osoittaa mitään määrättyä lopputulosta. Anarkosyndikalismissa vapaus on vain suhteellinen käsite, ei absoluuttinen käsite, koska sillä on pyrkimys jatkuvasti avartua ja kehittyä.

Chomskyn kohdistuva kritiikki on harvoin yhteiskuntatieteellistä. Kärkevimmät kritiikit pyrkivät samaistamaan Chomskyn kannan joihinkin historian synkimpiin aatteellisiin virtauksiin, kuten antisemitismiin, neuvostokommunismiin tai Pol Potin hirmutekoihin. Jos Chomskyn argumentaatiota arvioi sen todellisen sisällön perusteella, tällaista leimaamista ei voi pitää perusteltuna. Chomskyn ajattelun monimutkaisuus näyttää tekevän kriitikoille tepposet. Tosiasiassa hän tuomitsee niin antisemitismin, neuvostokommunismia kuin Pol Potin hirmuteot, mutta hän näkee tuomittavaa myös muualla ja lähempänä länsimaista poliittista todellisuutta.

Vaikka Chomskyn kanta kylmään sotaan on Neuvostoliiton kannalta myönteisempi kuin länsimaisen liberaalin ajattelun valtavirrassa, Chomskyn vasemmistolaisuutta ei kuitenkaan millään muotoa voi samastaa Neuvostoliiton tai Kiinan kommunismin hyväksymiseen. Chomsky edustaa anarkosyndikalistista traditiota tai kuten hän itse sanoo libertaarista sosialismia. Jos siis halutaan arvostella chomskylaista ajattelua, on kritiikin kohdistuttava yhtäältä anarkistiseen valtiokäsitykseen ja toisaalta syndikalistiseen ihannekuvaan ammattiyhdistysliikkeestä. Chomskyn valtiokäsitys on radikaalisti anarkistinen eli

hänen käsityksensä ihanteellisesta valtiosta nojaa ajatukseen, että valtarakenteet olisi tuotava tavallisten ihmisten arkielämän tasolle. Anarkosyndikalistiseksi Chomskyn ajattelun tekee työväenluokan välittömän vallan ja ammattiyhdistysliikkeen spontaanin toiminnan roolin korostaminen.

Chomskyn yhteiskuntateoriaan sisältyy joitakin Marxin tai marxilaisuuden aineksia, mutta hän ei missään tapauksessa ole kiinnostunut mistään Marxin eksaktista tulkitsemisesta. Hän pitää marxilais-leniniläistä filosofiaa intellektuaalisesti tyhjänä ja ihmettelee esimerkiksi Frankfurtin koulukunnan monimutkaisia käsitteitä. Sen sijaan hän korostaa erityisesti tervettä järkeä (*common sense*). Hän näyttää uskovan, että yhteiskuntakehityksen pääsuunta pitäisi määritellä arkijärjen tasolla ja kaikille ymmärrettävien eettisten periaatteiden mukaisesti.

Vaikka Chomskyn kanta perustuukin hyvin yleisille eettisille periaatteille ja ihmisen lajiolemukseen viittaavaan ajatteluun, hänen poliittinen ajattelunsa ei kuitenkaan ole absoluuttista vaan pikemminkin suhteellista. Chomsky näyttää ajattelevan, että mitään lopullista tai varmaa tietoa hyvin toimivasta yhteiskunnasta ei ole, eikä ilmeisesti koskaan voi ollakaan. Lisäksi Chomsky ajattelee koko ajan niin, että politiikassa on aina toimittava realistisesti esimerkiksi äänestämällä pienempää pahaa. Hän näkee myös oikeusjärjestelmässä positiivisia elementtejä eikä pidä poliittista demokratiaa todellisesta yhteiskunnasta vieraantuneen valtion ominaisuutena. Pikemminkin Chomskyn mielestä demokratia pitäisi myös laajentaa talouteen. Tästä näkökulmasta hänen ajattelunsa tulee myös reformistisen vasemmiston aineksia. Chomskyn kanta modernin yhteiskunnan instituutioiden funktionaalisuuteen näyttäytyy näin jossain määrin ristiriitaisena.

Chomskyn ajattelun yhteiskuntatieteelliset komponentit: valtiokäsitys ja luokkakäsitys ovat niitä kohtia Chomskyn ajattelussa, joissa on voimakas yhteiskuntatieteellinen lataus. Saattaa olla että näissä kohdin Chomskyn ajattelu on haavoittumaisimmillaan. Hän pitää kyllä esimerkiksi pohjoismaita selvästi parempana yhteiskuntana kuin Yhdysvaltoja, mutta ei näytä perehtyneen hyvinvointivaltiota koskevaan tutkimukseen. Eikä hän tunne esimerkiksi demokraattista luokka-

taisteluajatusta (Esping-Andersen 1990; Walter Korpi 1983). Lisäksi Chomskyn idealisoitu kuva ammattiyhdistysliikkeestä on kaukana ammattiyhdistysliikkeen todellisuudesta (Ilmonen ja Kevätsalo 1995).

Chomskyn kapitalismianalyysi ei puhu niinkään riistosta vaan enemmänkin yhteiskuntaluokkien erilaisista valtaresursseista. Chomsky näkee alistamista kaikkialla aina kasvatusjärjestelmästä kansainvälisen politiikan makrorakenteisiin saakka. Chomskyn yhteiskunta-ajattelu onkin sekä makro- että mikrotasolla pikemminkin toimija- kuin rakennekeskeistä. Se avaa mahdollisuuksia konkreettisten poliittisten toimijoiden pyrkimysten analyysiin ja niiden moraaliseen punnitsemiseen. Viime kädessä kyseessä on vapauden käsitteen radikaali laajentaminen. Onko tämä kriittinen näkökulma hyväksyttävissä ilman anarkosyndikalistista utopiaa? Tämä saattaa olla Chomskyn dilemma.

Chomsky sijoittuu niiden yhteiskuntatieteilijöiden ja filosofien joukkoon, jotka etsivät vaihtoehtoa kapitalistiselle talousjärjestelmälle. Samalla Chomsky on myös yhtä kriittinen valtiota ja valtiotalismia kohtaan. Tässä kentässä hän kuitenkin kulkee omaa tietään toisaalta kohti anarkosyndikalismia yleisiä periaatteita ja toisaalta analysoiden nykyisen uusliberaalin kapitalismin historiallista todellisuutta.

Kirjallisuus

- Barsky, Robert F. 1997: *Noam Chomsky: A Life of Dissent*. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Chomsky, Noam ja Herman, Edward S. 1979b: *The Political Economy of Human Rights*. South End Press, Boston.
- Chomsky, Noam 1987: Part I. Interview. Teoksessa James Peck (toim.): *The Chomsky Reader*, 3–55. Pantheon Books, New York.
- Collier, Peter ja Horowitz, David 2004: *The Anti-Chomsky Reader*. Encounter Books, San Francisco.
- Esping-Andersen, Gösta 1990: *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press, Princeton.
- Gronow, Jukka 1996: Valistusfilosofia ja poliittinen taloustiede: Yhteiskunta omalakisena järjestelmänä. Teoksessa Jukka Gronow, Arto Noro ja Pertti Töttö: *Sociologian klassikat*, 31–60. Gaudeamus, Tampere.
- Iimonen, Kaj ja Kevätsalo, Kimmo 1995: *Ay-liikkeen vaikeat valinnat*. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.
- Karlsson, Fred 2012: *Yleinen kielitiede*. Gaudeamus, Tallinna.
- Korpi, Walter 1983: *The Democratic class struggle*. Routledge & K. Paul, London.
- Lukes, Steven: *Times Higher Education Supplement* -lehdessä 7.11.1980.
- Morris, Stephen J. 2004: Whitewashing Dictatorship in Communist Vietnam and Cambodia. Teoksessa Peter Collier ja David Horowitz (toim.): *The Anti-Chomsky Reader*, 1–34. Encounter Books, San Francisco.
- Polychroniou, C. J. 2016: *Trump in the White House: An Interview with Noam Chomsky* <http://www.truth-out.org/opinion/item/38360-trump-in-the-white-house-an-interview-with-noam-chomsky>. Tulostettu 31.1.2018.
- Raatikainen, Panu 1997: Ajattelu, kieli ja merkitys – näkökulmia nykyajan filosofian avaintemoihin. Teoksessa Panu Raatikainen (toim.): *Ajattelu, kieli, merkitys: Analyttisen filosofian avainkirjoituksia*, s. 9–40. Gaudeamus, Tampere.

Kirjoittaja on valtiotieteiden maisteri ja tohtorikoulutettava Helsingin yliopistossa.

JUHLIVAT TIETEELLISET SEURAT VUONNA 2019

Ekonomiska Samfundet i Finland (125 vuotta)
 Suomen Metsätieteellinen Seura (110)
 Suomen Maataloustieteellinen Seura (110)
 Sosiaalipoliittinen yhdistys (110)
 Suomalaisten Kemistien Seura (100)
 Entomologiska Föreningen i Helsingfors – Helsingin Hyönteistieteellinen Yhdistys (100)
 Suomen Tieteellinen Kirjastoseura (90)
 Suomen Kielen Seura (90)
 Nordenskiöld-samfundet i Finland (80)
 Suomen Sotahistoriallinen Seura (75)
 Svenska skolhistoriska föreningen i Finland (70)
 Suoseura (70)

Yhdyskuntasuunnittelun seura (60)
 Tieteellinen Hypnoosi (60)
 Lääketieteellinen Radioisotooppiyhdistys (60)
 Lapin tutkimusseura (60)
 Donnerska institutet för religionshistorisk och kulturhistorisk forskning (60)
 Suomen Vesiyhdistys (50)
 Suomen Tähtitieteilijäseura (50)
 Suomen Egyptologinen Seura – Egyptologiska Sällskapet i Finland (50)
 Dendrologian Seura – Dendrologiska Sällskapet (50)